

den Koningh ende synen Staet, ende omme te bewaren alle goede ordenen ende policien, wederstaende (soo veel wy sullen kunnen) alle seditie ende oproerte van die Gemeente, monopolien en partialigheden. Welcke confederatie ende alliantie wy hebben geloofd ende ghesworen, ende alsnoch beloven ende sweeren t'onderhouden geheel vastelijck ende onverbreekelijck, eeuwelijck en tot allen tyden continnelijcken, soo langh als ons 't selve duert, nemende den Almogenden Godt tot een getuyge op onse conscientie, dat wy noch met wercken, noch directelijck, noch indirectelijck met onsen weten ofte wille niet en sullen hier tegen contrarieren, of tegens doen, in eeniger manieren; ende omme de selve confederatie ende alliantie te ratificeren en stedes te maecten in't eeuwich: Wy hebben geloofd ende geloven midts desen, die een den anderen alle assistentie met Lijf ende goet, als Broeders ende ghetrouwe Gesellen, die hand houdende d'een aen d'ander, dat niemandt vande onse, of van onse gheconfedereerde sal worden ondersocht, onteert, getormenteert, of vervolght in geender wyse, noch aen Lijf, noch aen Goedt, omme eenige respecten spruytende uyt de genoemde Inquisitie, ofte eenighsints ghefondeert op die Placaten, tenderende tot die selve of ter oorsaecke van deser onser confederatien. Ende soo verre daer eenige molestatie of persecutie valt aen eenigh van onse Broeders ende Gecallieerde, van wien, ende in wat maniere 't selve soude mogen geschien: Soo hebben wy geloofd, geswooren, geloven en sweeren, hem te assisteren, in sulcke, alsoo wel met onse Goeden (ja dat meer is met alles wes in onsa macht is) sonder yet te sparen, of eenige exceptie of subterfugie, hoe die soude mogen wesen, alles alsoo oft voor ons eygen persoon ware; verstaende ende bescheyden wel uytdruckelijcken, dat het ons niet sal voordelijck zijn, om ons te willen exempt maken, of vry ende ontbonden achten van dese onse voorsyde confederatie, wanneer die selve vervolgers oft molestateurs souden willen bedecken haer

persecutien onder een ander colour of pretext, gelijk of sy niet en pretendeerden, dan alleen te straffen de rebelligheyte of andre diergelijcke deckfelen, hoe die souden mogen wesen, als ons met der waerheyt blijktt, dat diergelijcke occasien zijn geprocedeert, ofte gekomen uyt de bovengeschreven saecken, alsoo dat wy maintenren ende verstaen, dat in die ende diergelijcke saecken niet en mach geimputeert worden eenige Crime van rebelligheyte, ghemerckt dat die oorsaecke procedert uyt enen heyligen yver ende loffelijcker begeerte, om voor te staen die glorie Godts, ende die Majesteit van den Koningh, ende tot ruste van de Gemeente, ende verseeckeringe van ons Lijf en Goedt: Welverstaende nochtans ende belovende d'een d'ander, dat een yeder van ons in diergelijcke exploiten hem ghedragen sal tot gemeen advijs van alle de Broeders ende Verbondt-ghenoten, of aen die gene die daer toe sullen wesen ghe-deputeert, ten eynde dat de heylige vereeninghe onder ons zy ghemaintencert ende onderhouden, ende 't selve, dat ghedaen wort by gemeen consent ende stemmen, mach wesen soo veel vastiger ende bestendiger, in tuychnisse van welcker confederatie ende alliantie, wy hebben aengeroepen, ende aenroepen den Alderheylighsten Godt, Schepper des Hemels ende der Aerden, als een Rechter ende Ondersoecker onser conscientien ende herten: De welke siet, kent, ende weet, dit onse voornemen ende resolutie alsoo te wesen, den selfden biddende ootmoedelijck, dat hy ons door syne kracht van boven wil onderhouden in een vaste stantachtigheyt, ende ons alsoo wil geven eenen Geest der wijsheyt ende discretie, om alsoo versien wesende van goeden ende rypen raet, ons voornemen mach wesen voleyndt, tot een goet geluckigh cynde; de welck hem selven sal dragen tot die glorie van synen naem, tot dienste van de Koninghlijcke Majesteit, tot vrede ende ruste van het gemeene welvaren, ende tot zaligheyt van onse Zielen, Amen.

DE Namen van de Heeren Edelen die 't voorenstaende Verbondt hebben onderteeckent, staen uytgedruckt by Borre 1 Deel Pag. 38, Col. 4.

23. *Ordonnantie ende Instructie van den Prince van Orange, voor die van Hollandt, om by provisie 't Landt daer naer geregeert te worden, in date den 25 Augusti 1572.*

Wilhelm by der gratie Godts, Prince van Orange, Grave van Nassau, &c. Alsoo wy metter daet bevinden, dat het Landt van Hollandt in dese bevrydinge des Vaderlands, uyt der Albanischer ende Spaensche Tyrannie, ende 't selve in sijn oude vryheyt en welvarentheyt te restituieren, 't welck wy metter hulpe Godes voorgheven hebben te volkomen, ons principalijcken bygestaen heeft, soo met eene grote merckelijcke somme van ghereede penninghen, als met Brieven van verbande t'onser ernstelijcke versoek ende bede, ghegeven voor de beralinghe vanden Oversten Ritmeesteren, Capiteynen ende Hopluyden van den Ruyteren ende Knechten, om den selven te beter ende williger te doen opsitten,

monsteren ende onder Eede te komen. Om welke voorsz ende beloofde penningen op te brengen ende te furneren, sal noodigh zijn 't voorsz Landt in sijn geheel ende welvarentheyt te conserveren, ende den Ingezetenen van dien alle contentement te geven, ende van alle foule ende overdaet van Knechten soo wel in Steden als ten platten Lande te bevryen, op dat sy middelen daer toe moghen hebben, ende heure goede wille ende affectie ghecontinueert werden, ende geen afkeer van saecken en krygen. Soo ist dat wy met lange ende rype deliberatien hier op ghelet hebbende, bevinden daer toe voor al noodigh te zijn 't selve Landt in sijn oude Costumen, Privilegien ende Vryheden t'onderhouden, soo ons voornemen in 't generael daer toe

is streckende, ende oock den Staten des selfs Landts een goet geneugen te geven, dat het Landt ordentelijck geregeert mach worden. Hebben tot dien eynde voorgenomen daer inne niet te doen of t'ordonneren, dan by advijse van de selve Staten, so dien die gelegentheit des Landts, ende de humeuren van de Inghezetenen van dien best kennelijck zijn. Willende tot dien fine dese onse Ordonnantie ende Instructie by eenen yegelijcken ende overal in den Lande van Hollandt, met sync appendentie onverbreckelijck by provisie onderhouden en achtervolght te worden. Eerst ende alvooren om 't Landt in sijn oude vryheyt te brenghen sullen de Staten by heure Gedeputeerden doen inventariseren en Copie maecten van alle des Landts Privilegien, Gerechtigheyt ende Chartres, berustende op den Huysse ende Castele vander Goude, latende d'Originalen aldaer, daer toe wy henluyden autho-riseren by desen, om de selve gesien wesende, weder gcoobserveert ende onderhouden te mogen werden.

Ende op dat des Landts Domeynen ende inkommen geconserveert ende behoorlijck ten gemeenen profijte van den Lande ge-employeert mogen worden. Ordineren wy dat voor al de Kamer van de Reeckeninge geredintegreert worde, ende dat de Staten, andere Persoonen bequaem wesende, tot Reeckenmeesteren, Auditeuren ende Klercken in de plaetse van den genen die vertrocken zijn, nomineren sullen, om by ons by provisie ghecon-firmeert ende ghesurrogeert te worden, die met den genen die gebleven zijn goede toefichte sullen nemen, dat de Domeynen niet vermindert, ende die penningen van dien wel ende nae behooren tot vordering van de gemene saecke, ende alsoo tot dienste van de Koninghlijcke Majesteit, t'onser ordonnantien bestect worden; tot welken sijne sy boven den gewoonlijcken Eedt, mutatis mutan-dis, oock sweeren sullen dese onse Ordonnantie te gehoorsamen, ende alle devoir doen om 't Landt van de Albanische ende Spaensche Tyrannie te bevryden, ende 't selve weder in sijn oude vryheyt gestelt te mogen worden.

Dat sy oock in plaetse van particuliere Rentmeesters ende Ontfangers van de voorz Domeynen en inkomsten die vertogen zijn, andere Persoonen daer toc souffisant ende bequaem wesende, sullen nomineren, om oock by ons by provisie ghecon-firmeert ende ghesurrogeert te worden, in plaetse van den genen die vertrocken zijn. Welverstaende dat die Ritmeesters die gebleven en niet vertrocken en zijn, gehouden sullen zijn (alsoo de Reekenmeesteren in hun vertrecken de Registeren vande Kamer met hen genomen hebben) mitsgaders den state van heure ongesloten ende loopende Rekeningen terstont ter Kamere over te leveren, om die aldaer te registreren, ist noot, ende dat de ghesurrogeerde voor alle cautie voor heuren ontfangh ter Kamere sullen stellen ende den behoorlijcken Eedt doen, den welcken als dan by den Reeckenmeesteren den state van heuren ontfangh uyt voorgaende Reeckeninge (by soo verre die te bekomen zijn) ofte by andere wegen en middelen gegeven sal worden, om hen in heuren ontfangh daer na te mogen reguleren, ende in uytgeve niet brengen, dan 't gene hen by ons of die vanden Reekeninge geordonneert sal zijn, die heure Reecke-

ninge ter Kamer ter presentie van een Gecommitteerde van den Staten doen sal.

Sullen mede de voornoemde Staten in plaetse van Meester Jacob Bol die vertrocken is, eenen anderen ofte meer, indient hen goet dunckt, daer toe bequaem ende gequalificeert zijnde, nomineren tot den ontfangh van alle des ghemene Landts omme-slagen, om by ons gheconfermeert te worden, dewelcke na dat sy behoorlijcke cautie gheftelt sullen hebben, terstont in heuren ontfangh sullen treden, ende gene penningen in uytgeve mogen brengen, dan ter ordonnantie vande Staten, die hen Rekeningen oock doen sullen voor den Staten en een Gecommitteerde uyt der Kamere.

Ende op dat de Staten te beter contentement van als mogen hebben, willen wy dat sy oock een sullen nomineren tot den ontfangh ende uytgeve van penningen tot des Krijghs-handelinghe binnen den Lande van Hollandt behoevende, omme by ons, onder behoorlijcke cautie ende Eedt, geconfermeert te worden; die gehouden sal zijn hem in synen uytgeve te reguleren naer 't gene hem by den Superintendent ende twee Commissarissen (die de Staten mede nomineren sullen, om by ons geconfermeert te worden, om hem by de monsterringh te vinden) geordonneert sal worden, ende gehouden sal wesen, syne Reeckeninge voor die van de Reeckeninge ende de Staten te doen. Item, sullen oock alle Capiteynen ende Hopluyden sweeren ons als Stadthouder van Hollant, Zeelant en West-Vrieslant, ende Sticht van Utrecht, ende den Staten des Landts van Hollandt gehouw ende ghetrouw te wesen, om de Landen te bevryden van de Albanische ende Spaensche Tyrannie, ten dienste van den Koninghlijcken Majesteit als Grave van Hollandt; ende voorts den Artijckel-brief die wy den Staten overgesonden hebben. Voorts is onse meeninge en intentie, dat de Goeden van den gene die hen openbaerlijck voor Vyanden dragen, terstont by de Magistraten daer onder die ghelegen zijn, geannoteert sullen worden, ende die vruchten van dien ontfangen sullen worden by de Rentmeesters van de Domeynen, elck in sijn Quartier, omme tot vordering van de gemene saecke ter ordonnantie als vooren, ge-employeert te worden; die daer van reeckeninghe apart sullen doen ten overstaen van eenige Gecommitteerde van de Staten. Dat van gelijcken geschiede van Goeden toe-behoorende Personen hen onthoudende in de Steden; die hen noch met ons niet geconformeert en hebben; ende oock van den genen die hen om dese beroerten uyt heure Woonsteden getransporteert hebben: ende na openbare inroepinghe niet wederom komen, ende dit ter tijdt toe die Steden hen met ons conformeren, ofte dat sy weder ter plaetse van heure residentie gekomen sullen wesen. Welverstaende dat uyt de voorz Goeden betalinghe met kennisse van saecken ghedaen sal worden, 't gene sy anderen deughdelijcken schuldigh zijn. Dan soo wy begeren alle vrundtschap ende vrede t'onderhouden met de naegebuyren buyten de Nederlanden gezeten: soo willen ende ordonneren wy dat henluyden heure Goeden volgen, midts deughdelijcken veriferende henluyden die ende genen anderen in parte ofte deele toe te behooren. Ende op dat alle saecken by betere ordre uytgerecht mogen worden, soo willen wy oock dat soo wanneer

daer eenigh Officie of Ampt vaceren sal, dat die van de Kamer van de reeckeninge daer inne disponeren, ende de selve confereren naer ouder ghewoonte by verpachtinge; midts eerst ende alvoorren daer op gehadt hebbende 't advis vanden Wethouders ende Raden der Steden, daer 't selve Officie ofte Ampt vaceren sal, ende van anderen by advijs van particuliere Rentmeesters daer 't selve onder forteert: Dan in den Bailliuschappen van Rhijnlandt, Kennemerlandt, Delflandt, Schie-landt, Zuydt-Hollandt, Waterlandt met Zeevanck, ende alle andere diergelijcke, met advijs van den Staten, om in 't exerceren van heure Officien beter ordre gestelt te mogen worden. Ende sullen alle Officieren, ons als Stadthouder van Hollandt, boven den ouden ende gewoonlijcken Eedt, mutatis mutandis oock sweeren; dese onse Ordonnantien in alles te volkomen, ende met allen vlijt het Landt van de Albanische ende Spaensche Tyrannye te helpen bevryden; om weder in sijn oude vryheyt te mogen komen. Verlatende ende deporterende by desen allen den genen die contrarie dese heure Commissien verkregen hebben, soo wy oock by desen doen alle andere generale Commis-sien over den Lande van Hollandt streckende, voor dese tijdt ge-expedicert. Is mede onse wille ende meyninge dat niemant eenighe ommeslagen van penninghen ofte anders over den Lande van Hollandt, ofte onder Hollandt forterende, in 't geheel ofte deel sal doen, dan alleen den Staten van den selven Lande, die wy daer toe by desen autoriseren, omme te vinden die penningen by henluyden t'onser begeerte opgebracht ende verlegelt, ende dat by foodanige middelen als henluyden duncken sal den Lande oorbaerlijckste ende draghlijckste te wesen; Willende daerom de penningen die by eenige particuliere Gouverheurs ommegheslagen ende ontfangen zijn, dat die terstont komen ende overghelevert sullen worden aen gelde of behoorlijcke acquijten, in handen van de Ontfangers, die by de Staten ghestelt sullen worden, omme daer van mede behoorlijcke Reeckeninge ghedaen te mogen worden: Ende op dat egalité over 'tgeheele Landt gebruyckt mach worden, henluyden dat afslagh sal mogen strecken. Als wy oock willen dat alle andere doen sullen in den Rade van Hollant of onder Holl. forterende, die by ons, onsen lieven Neve den Grave vander Marck, of yemant anders particuliere commissien van ons hebbende, tot eenigen ontfangh of Rentmeesterchap gestelt ende gecommitteert zijn, soo wy allen den selven by desen van haren Commissien deputeren ende verlaten. Item op dat de Justitie, wesende dit fundament van de conservatie van een Republijcque, wederom in esse gestelt mach worden; soo is ons ernstigh versoek, dat de Staten ons in alderdiligentie willen overschicken die namen van de Raedtsheeren die noch te bekomen ende niet vertrocken zijn, ende daer

toe noch eenige andere gequalificeerde Perloonen om Raden te zijn, nomineren, om daer uyt by ons by provisie eenen Raedt geconstitueert te worden, die de Justitie in den Lande van Hollandt sullen administreren tusschen partyen, ende de kennisse van alle de aenghaelde ende aengeslagen Goeden, of de selve gehouden souden worden voor prijs dan niet. Voorts cassieren wy alle Commissien die wy of onse Gecommitteert tot noch toe ter Zee ghegeven hebben; ten sijne die Negotiatie te beter en vryer op den Lande van Hollandt ghe-exerceert mach worden: Willende dat voortaan een ygelijck van onse Capiteynen ende anderen hen reguleren sullen nae de Ordonnantie die wy daer op met advyse van de Staten maecten sullen.

Ende soo onse uytterlijckste meyninge, begeerte ende intentie is, dat die gemeyne ruste en vrede binnen den Lande van Hollandt ende daer onder forterende, volcomelijck ende onverbreeckelijck onderhouden mach worden; Soo willen ende ordonneren wy by desen, dat alle onse Capiteynen, Oversten, Hoofd-Officieren ende Wethouderen gehouden sullen wesen Eede te doen, den Placate daer op by ons gegeven, in onsen Heyr-Leger tot Hellenrade by Reurmonde, op den drie en twintighsten Augusti vijftien hondert twee en tseventigh, in alle syne poincten te achtervolghen ende volkomen. Ende alsoo wy voor dese tijdt selver in persoon als noch niet mogen komen, soo is onse intentie ende meyninghe, dat alle d'andere saecken concernerende het Gouvernement van den Lande van Hollandt ende daer onder forterende, gheadministreert ende gevordert sullen worden by onsen lieven ende beminden Neve den Grave vander Marck; by advijs vanden genen die wy ter nominatie van de Staten als Raden by hen ghevoeght hebben, ende noch voegen sullen: Welverstaende dat sy in saecken beroerende de Politie en welvaren van den voorsz Lande, niet en sullen disponeren sonder voorgaende advyse van de Staten. Willende ende ordonnerende voorts, om de Steden in goede politie ende Regeringe t'onderhouden, de selve in alle Politijcque ende Borgerlijcke saecken sullen gheregeert worden by de Wethouders ende Regeerders der selver: Wel-verstaende dat wy in den selven dat ons goetduncken sal, een Gouverneur tot meerder bewaernisse van dien sullen stellen, by advyse van de Staten. Des t'oitkonde hebben wy desen met onsen name gheteekent, ende onsen grooten secreet Zegel daer beneffens laten drucken in Placate. Gegeven in onsen Veldt-Leger tot Hellenrade by Reurmonde, op den vijfen twintighsten dagh der maendt van Augusti in 't Jaer ons Heeren duysent vijf hondert tseventigh ende twee. Ondergheteyckent, *Guilliaume de Nassau*, met een Zegel in Roode Wasse daer beneffens gedruckt, ende beneden geteyckent, *Bruyninck*.